

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ОБ'ЄДНАНИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ**

РЕЗНІК НАДІЯ ПЕТРІВНА

УДК 338.439

**ІННОВАЦІЙНИЙ ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ
МОЛОЧНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ**

Спеціальність 08.07.01 – економіка промисловості

**АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук**

Київ – 2005

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Об'єднаному інституті економіки Національної академії наук України, м. Київ.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор,
академік УААН
Трегобчук Валентин Михайлович,
Об'єднаний інститут економіки, заступник
директора з наукової роботи

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор,
Зайнчковський Анатолій Олександрович,
Національний університет харчових технологій,
завідувач кафедри економіки та права

кандидат економічних наук,
Мудрак Руслан Петрович,
Уманський державний аграрний університет,
доцент кафедри економічної теорії та
політекономії

Провідна установа: **Рада по вивченню продуктивних сил України
НАН України,** відділ розвитку і розміщення
харчової і переробної промисловості, м. Київ

Захист відбудеться „3” листопада 2005 р. о 16⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.150.02 в Об'єднаному інституті економіки НАН України за адресою: 01011, м. Київ, вул. Панаса Мирного, 26.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Об'єднаного інституту економіки НАН України за адресою: 01011, м. Київ, вул. Панаса Мирного, 26.

Автореферат розісланий „28” вересня 2005 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
доктор економічних наук

О.В. Шубравська

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Сталий розвиток народногосподарського комплексу та соціально-економічне зростання країни великою мірою залежать від розвитку харчової промисловості, яка займає чільне місце в його структурі. Нині одним із основних стримуючих чинників такого розвитку є відсутність на більшості промислових підприємств й підприємств харчової галузі цілеспрямованої інноваційної діяльності, як важливої передумови підвищення ефективності виробництва сучасної конкурентоспроможної продукції.

Харчова промисловість належить до стратегічно важливих галузей народного господарства, як України в цілому, так і Черкаської області зокрема. Забезпечуючи продовольчу безпеку країни, вона є головною переробною базою сільського господарства й основним джерелом забезпечення споживчого ринку продовольством. Випуск конкурентоспроможної продукції можливий тільки на основі використання сучасних технологій, а також здійснення інноваційної діяльності на харчових підприємствах.

Незважаючи на підвищений інтерес науковців до проблеми пошуку способів активізації інноваційний процесів на промислових підприємствах та підвищення на цій основі їх ефективності функціонування, вона залишається ще не достатньо розкритою, особливо за урахування реального стану галузі в умовах транзитивних процесів в Україні.

Теоретичним підґрунтям у дослідженні проблеми розвитку інноваційної сфери стали праці зарубіжних вчених-економістів Х.Барнета, П.Друкера, Е.Менсвілда, Г.Менша, Б.Санто, Р.Солоу, Б.Твісса, Е.Тоффлера, В.-Д.Хартмана, Е. фон Хіппеля, Й.-А.Шумпетера.

Вагомий внесок у дослідження особливостей інноваційних процесів в Україні зробили відомі українські вчені В. Александрова, О. Алимов, В. Андрійчук, Ю. Бажал, Л. Безчасний, В.Беседін, П. Беленький, А. Гальчинський, В. Геєць, Г. Добров, М. Долішній, А.Заїнчковський, Л.Кістерський, Д. Крисанов, О. Лапко, Б. Малицький, Ю. Ніколенко, Ю. Пахомов, І. Продіус, Д. Стеченко, А. Сухоруков, В. Трегобчук, Д. Черваньов, А. Юзефович, М. Якубовський та інші.

Специфіка нинішньої інноваційної ситуації в Україні характеризується, з одного боку, появою принципово нових відкриттів і прогресивних технологічних розробок, наявністю кваліфікованих наукових та інженерних кадрів, а з іншого – недостатнім рівнем нововведень у реальну практику виробництва та значною обмеженістю ресурсів.

Наведені міркування щодо проблеми стабільного розвитку харчової промисловості й зумовили актуальність обраної теми дослідження. Актуальність проблеми, її наукове і практичне значення й зумовили мету, завдання, структуру, логіку та зміст дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконано згідно з науково-дослідними роботами Об'єднаного інституту економіки НАН України „Формування економічного і соціального середовища ефективного розвитку АПК” (№ державної реєстрації 0104U000485), „Особливості формування міжгалузевих пропорцій розвитку промислового потенціалу” (№ державної реєстрації 0104U000482), де автором безпосередньо визначено особливості сучасного стану та перспективні напрями розвитку інноваційної діяльності в харчовій

промисловості, а також обґрунтовано основні чинники посилення конкурентоспроможності підприємств молочної промисловості.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є обґрунтування науково-методичних підходів і механізмів розвитку інноваційної діяльності та виявлення умов використання інновацій для підвищення ефективності підприємств молочної промисловості.

Відповідно до зазначеної мети ставилися і вирішувалися такі основні завдання:

- теоретичне дослідження особливостей інноваційної діяльності в перехідній економіці України;
- розкриття суті інноваційної діяльності як чинника підвищення ефективності виробництва;
- обґрунтування пріоритетних напрямів розвитку інноваційних процесів у молочній промисловості з урахуванням зарубіжного досвіду;
- характеристика нинішнього стану інноваційної діяльності в молочній промисловості Черкаської області;
- техніко-економічна діагностика перспективних напрямів інноваційної діяльності в молочній промисловості;
- обґрунтування вибору методу оцінки ефективності інновацій;
- визначення напрямів зовнішньоторговельної діяльності харчової промисловості з урахуванням необхідності підвищення її конкурентоспроможності в контексті майбутнього вступу України до СОТ та Європейського Союзу.

Об'єкт дослідження – молочна промисловість України та підприємства молочної промисловості Черкаської області.

Предмет дослідження – економічні аспекти взаємозв'язку і взаємовпливу інноваційної діяльності та ефективності виробництва на підприємствах молочної промисловості.

Методи дослідження. Теоретичною та методологічною основою дослідження є логічний розвиток ідей, покладених в основу наукових концепцій відомих зарубіжних і вітчизняних вчених у сфері інновацій у промисловості. При аналізі використані монографії, наукові збірники, законодавчі, програмні документи органів державного регулювання економіки України та статистичні матеріали. Методологічну основу дисертації становить сукупність методів, прийомів і принципів наукового дослідження. У процесі роботи застосовувалися такі методи: системного аналізу (маркетингова концепція організації, управління та моніторингу ринку інновацій), діалектичний метод, методи економіко-статистичного та математичного аналізу (формування товарно-асортиментної продукції), прогнозування тощо.

База даних для аналізу формувалася на основі матеріалів органів державної статистики, статистичних даних Черкаської області, матеріалів підприємств молочної промисловості цієї області, монографічних досліджень вітчизняних і зарубіжних вчених-економістів.

Наукова новизна одержаних результатів. У дисертації викладено положення, висновки і рекомендації, спрямовані на розв'язання конкретного наукового завдання щодо розроблення методологічного апарату, присвяченого питанням активізації інноваційної діяльності в молочній промисловості в умовах глобалізації світового господарства та посилення європейської інтеграції, а

також практичні підходи до його застосування. До основних результатів дослідження, які складають доробок автора і мають наукову новизну та виносяться на захист, слід віднести:

Вперше:

- розроблено цілісну методику дослідження інноваційного чинника підвищення ефективності виробництва в молокопереробному комплексі, яка ґрунтується на використанні таких визначальних показників, як забезпечення максимального комерційного ефекту, приросту обсягів виробництва наукомісткої продукції і частки застосованих нововведень;
- запропоновано метод визначення напрямів інноваційної діяльності на основі інноваційно-технологічних циклів підприємства та обґрунтовано науково-методичні підходи до переведення молочної промисловості на модель інноваційного розвитку;
- обґрунтовано параметри та пріоритети інноваційного розвитку підприємств в умовах становлення ринку інновацій в Україні на основі формування обміну продуктами інноваційної діяльності та прискорення кооперування в науково-технічній, інноваційній і виробничій сферах діяльності.

Отримали подальший розвиток:

- методика оцінки стану інноваційної діяльності підприємств молочної промисловості з урахуванням вимог конкуренції на ринку молокопродуктів, яка на відміну від існуючих підходів, враховує вплив інновацій та оцінку їх ефективності;
- трактування ефективного маркетингу молочної продукції з урахуванням таких чинників, як сталість виробництва молокопродуктів високої якості, стабільність ринку та новизна продукту;
- розроблення механізмів використання резервів підвищення ефективності виробництва на молокопереробних підприємствах на основі використання складових інноваційного потенціалу, що є гарантією стійкості конкурентної позиції.

Удосконалено та доповнено:

- комплексну оцінку вибору пріоритетних напрямів і засобів удосконалення інноваційної діяльності в молочній промисловості на основі застосування порівняльних переваг за урахування специфіки умов виробництва молока, його перероблення та реалізації як єдиного процесу;
- організаційно-економічні умови впровадження товару-новації, як визначального чинника підвищення конкурентоспроможності підприємств молочної промисловості;
- напрями і механізми нарощування інноваційного потенціалу підприємств молочної промисловості в умовах посилення конкуренції на внутрішньому та світовому, зокрема європейському, ринках молокопродукції.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що основні положення наукового дослідження становлять методичну базу для посилення інноваційного впливу на таку традиційну галузь, як молочна промисловість, і створюють більш сприятливі умови для зростання обсягів конкурентоспроможної продукції на внутрішніх ринках, її виходу на зарубіжні ринки та залучення іноземного інвестора в цю галузь.

Безпосередньо рекомендації автора щодо необхідності використання та створення якісно нових інноваційних товарів використані на підприємствах молочної промисловості Черкаської області ВАТ „Христинівський молокозавод” (довідка про впровадження № 01-21/860 від 21.09.2004

року), ВАТ „Жашківський маслозавод” (довідка про впровадження № 340 від 7.12.2004), ВАТ Христинівський молокозавод” (довідка про впровадження № 141 від 29 квітня 2005 року), довідка про впровадження науково-практичних пропозицій Черкаської обласної державної адміністрації з головного управління сільського господарства і продовольства (№ 02.12/32 від 20.04.05), довідка про впровадження науково-практичних пропозицій Уманської районної державної адміністрації з головного управління сільського господарства і продовольства (№ 250/06 від 26.04.05). При цьому отримані результати можуть бути використані не лише у молочній промисловості, але й підприємствами харчової галузі в цілому, а також іншими виробниками.

Запропоновані методичні рекомендації, були обговорені та рекомендовані для використання підприємствами молочної промисловості на науково-технічній раді ЗАТ ”Біловіт”. Результати дослідження використані також при розробленні принципів антикризового управління на ВАТ „Христинівський молокозавод” (Черкаська область).

Матеріали дослідження частково використовуються також у навчальному процесі в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини при викладанні дисциплін „Економіка та організація інноваційної діяльності” „Інноваційний менеджмент”, „Економіка підприємства”, спецкурсу „Науково-технічна та інноваційна політика”.

Особистий внесок здобувача. Усі наукові результати, які викладені в науковому дослідженні та виносяться на захист одержані автором самостійно.

Апробація результатів дослідження. Основні положення і результати дисертації були оприлюднені на таких конференціях та семінарах: Всеукраїнській науково-практичній конференції „Економіка підприємства: проблеми теорії та практики” (Дніпропетровський національний університет, 25 лютого 2003 р., м. Дніпропетровськ), Міжнародній науково-практичній конференції „Інвестиції ХХІ століття: соціальні орієнтири” (Уманський державний педагогічний університет, 13-14 червня 2003 р., м. Умань), Міжнародній науково-практичній конференції „Динаміка наукових досліджень – 2003” (Дніпропетровський національний університет, 20-27 жовтня 2003 р., м. Дніпропетровськ), Міжнародній науково-практичній конференції „Наука і освіта – 2004” (Дніпропетровський національний університет, 10-25 лютого 2004 р., м. Дніпропетровськ), Всеукраїнській науково-практичній конференції „Інвестиційні стратегії сталого розвитку” (Дніпропетровський національний університет, 27-28 лютого 2004 р., м. Дніпропетровськ), VI Міжнародній науково-практичній конференції „Економічне зростання і посилення соціальної спрямованості розвитку” (Уманський державний педагогічний університет, 4-5 червня 2004 р., м. Умань), VIII Міжнародній науково-практичній конференції „Міжнародна торгівля у контексті європейської інтеграції: проблеми теорії і практики” (Українська академія зовнішньої торгівлі, 27 травня 2005 р., м. Київ), науково-методичному семінарі професорсько-викладацького складу кафедри економіки підприємства Уманського державного педагогічного університету.

Публікації. За результатами дослідження у фахових виданнях опубліковано 8 наукових праць загальним обсягом 3,4 др. арк..

Структура та обсяг роботи. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних літературних джерел, що містить 188 найменувань, додатків.

Дисертація викладена на 214 сторінках комп'ютерного тексту, у тому числі основного – 194, містить 24 таблиці та 11 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, розкрито зв'язок дисертації з науковими програмами, сформульовано мету і завдання дослідження, його об'єкт, предмет і загальну методику, розкрито суть наукової новизни та практичне значення отриманих результатів.

Перший розділ – „**Теоретичні засади інноваційної діяльності та домінанти її впливу на ефективність виробництва**” присвячений аналізу сутнісних характеристик механізму зростання суспільного виробництва під впливом інноваційних процесів, висвітленню ролі та значення інноваційної діяльності в становленні нових виробничих процесів і випуску нової продукції підприємствами харчової промисловості.

Зокрема зазначається, що виробництво конкурентоспроможної продукції та інноваційну діяльність слід розглядати як органічно взаємопов'язані складові єдиного процесу, а безпосереднє виробництво у цих умовах – як процес, спрямований на створення товару-новачки на ринку. Інноваційна діяльність визначається як практичне використання у виробництві інновацій, яке націлене на досягнення позитивного комерційного результату на основі підвищення ефективності виробництва.

Запропоновано уточнення визначення понять „новинка”, „нововведення”, „інновація”. Новинка означає винахід, раціоналізацію, вдосконалення продукту, технології виготовлення, процесу, який не обов'язково повинен бути впроваджений у виробництво.

Нововведення – це застосування у виробництві нових технологічних або продуктових рішень. При цьому, на нашу думку, комерційний ефект не завжди може бути досягнутий, тоді як інновація та інноваційна діяльність завжди передбачають отримання комерційного ефекту.

Інновація трактується як новий продукт або техніка і технологія його виготовлення, що отримані в результаті творчого процесу, заснованого на використанні ідей і досягнень науки та техніки, які задовольняють суспільні потреби на новому більш високому якісному рівні.

Дослідженням встановлено, що інновації є найважливішою ланкою доведення науково-технічних розробок до стадії їх використання у виробництві з метою збільшення прибутку, утримання відповідної ніші на внутрішньому ринку та спроб її зайняття на світовому через підвищення конкурентоспроможності продукції вітчизняних товаровиробників. Тому інноваційна діяльність у ринкових умовах орієнтована на економічну доцільність і прибутковість, а головною умовою практичного застосування інновації є економічний ефект. У загальній же системі економічних відносин роль інноваційної діяльності стає визначальною, адже її кінцевими результатами є підвищення ефективності виробництва. Зростання обсягів випуску наукомісткої продукції, як зазначено в роботі, слід вважати основним чинником збільшення економічного потенціалу держави.

У розділі багато уваги приділено питанням вдосконалення інноваційної діяльності в Україні та пріоритетним напрямкам розвитку інноваційних процесів у молочній промисловості. Особливий акцент зроблено на необхідності розроблення чіткої інноваційної політики на мікрорівні (нині у

більшості підприємств вона відсутня); підвищення інвестиційної та інноваційної активності підприємств на основі розширення джерел інвестування інновацій (нині переважають інвестиції за рахунок власних засобів підприємств); визначається необхідність вдосконалення нормативно-правової бази, яка б сприяла пріоритетності, визнання органами управління інноваційного чинника впливу на ефективність; зміни напрямів на передачу технологій, а не на їх придбання, з нахилом подолання ще низької конкурентоспроможності молочної промисловості; подолання психологічного феномену існуючого менеджменту підприємств, який проявляється у несприйнятливості до інноваційного підходу тощо.

Проведений аналіз технічного розвитку підприємств харчової промисловості засвідчив його залежність від продукції інтелектуальної власності інших країн – їх техніки і технологій. Технологічні засоби і досвід вітчизняний виробник частіше купує у більш розвинених держав. Як свідчить світова практика, загальною закономірністю процесу формування та запровадження ефективної науково-технічної політики в усіх індустріально розвинених країнах є тенденція концентрації стратегічного управління розвитком науки і техніки у державних структурах, а функцій оперативного управління – у приватних інвесторів.

Значна увага приділена також оцінці економічної ефективності капітальних вкладень. Зокрема підкреслюється, що використання методик оцінки, які існують ще з радянських часів, уже не відповідає сучасним вимогам. Слід послідовніше використовувати загальноприйняті методи оцінки ефективності інновацій, які вже багато років використовуються усіма розвиненими країнами світу. Дослідження цієї проблеми показує необхідність розробки кількісних методів оцінки, які б допускали можливість не тільки фіксації існуючого стану, але й сприяли визначенню меж розвитку і вибору найбільш ефективного використання ресурсів та удосконаленню техніко-технологічної і організаційної бази виробництва. У перспективі оцінка ефективності виробництва повинна наблизитись до системи показників, які використовують країни ЄС, оскільки Україна рухається у цьому напрямі.

У результаті проведеного дослідження зроблено висновок, що лише активізація процесу інвестування в інноваційний розвиток галузі може викликати якісні зрушення у техніці і технології виробничої бази промислових підприємств та проводити структурні зміни у напрямі виробництва і оновлення продукції, підвищення її конкурентоспроможності. Активізація цього процесу також покращить кінцеві економічні результати їх діяльності на основі підвищення якості управління, забезпечуючи поєднання інвестиційного попиту та інвестиційної пропозиції на ринку інвестиційних товарів.

У другому розділі **„Інноваційна діяльність у молочній промисловості, умови та перспективи її розвитку”** висвітлено результати оцінки нинішнього стану молочної промисловості України та Черкаської області у вимірах вимог конкуренції на світовому ринку сучасних молокопродуктів та визначено пріоритетні напрями і методи маркетингового впливу на вдосконалення інноваційної діяльності. Детально проаналізовано напрями інноваційної діяльності та виявлено джерела її інвестування у молочній промисловості, оцінено техніко-економічні можливості окремих напрямів інноваційної діяльності у молочній промисловості.

Молочна промисловість – одна з основних складових харчової промисловості, яка в основному формує ринкову пропозицію на внутрішньому ринку молокопродуктів в Україні. Тому значення харчової промисловості вимагає застосування принципово нових науково-технічних рішень, спрямованих на створення тут сучасних наукомістких виробництв, які б були спроможні не лише задовольнити внутрішній попит на її продукцію, а й виходити з нею на зовнішні агропродовольчі ринки.

У результаті дослідження встановлено, що нині в промисловості відбуваються позитивні зміни у напрямку стабілізації виробництва, поліпшення галузевої структури та соціальної й інноваційної орієнтації підприємства. За даними Держкомітету України, приріст обсягу виробництва за січень-липень 2003 р. до січня-липня 2002 р. становив 8,4 %, у т. ч. в переробній промисловості, обсяги якої сягали 13,7 % промисловості України, приріст досяг 8 %.

У дисертації показано, що для розвитку та ефективного управління інноваційною діяльністю промислових підприємств найбільшого значення набуває пошук джерел інвестування. Встановлено, що більше половини інвестицій в економіку України фінансується за рахунок власних коштів підприємств і кредитів. Проте інвестиційні можливості підприємств на сучасному етапі зведено до неприпустимо низького рівня через погіршення їх фінансового стану, що проявляється в отриманні невисоких прибутків. Спад інвестиційної діяльності зумовлений, переважно, недостатньою адаптованістю механізму управління процесом розширеного відтворення промислового виробництва до ринкових умов і відносним зменшенням власних засобів підприємств у фінансуванні капітальних вкладень. Так, обсяги інвестицій в основний капітал за рахунок державних централізованих джерел фінансування зменшилися з 27 % у 1990 р. до 6,6 % у 2003 р., а головним джерелом інвестиційних ресурсів за останні роки були і залишаються власні кошти підприємств та організацій, які на 1 півріччя 2004 р. становили майже 63,2 % від загального обсягу інвестицій в основний капітал, у 2001 р. – 83,9 %.

Все це негативно відбивається і на ринку молочних продуктів України, який ще мало диференційований, оскільки найбільший сегмент споживання – це населення із середнім і нижче середнього рівнем доходів. І хоча за останні роки відбулися зрушення на ринку молочних продуктів, формування попиту на ньому гальмується занадто повільною переорієнтацією вітчизняних виробників на задоволення потреб споживачів, незадовільною роботою каналів розповсюдження молочних продуктів, низькою купівельною здатністю населення України, недостатньою конкурентоспроможністю наших товарів як з точки зору якості, так і ціни.

Встановлено, що причиною катастрофічного спаду виробництва та споживання молочної продукції в Україні за 1990-2003 рр. є незабезпеченість підприємств якісною сировиною та її високою вартістю, на яку негативно впливає постійне підвищення цін на енергоносії, прорахунки у фінансовій і кредитній сферах економіки та зовнішньоторговельній політиці держави.

Не зважаючи на те, що більшість вітчизняних технологій за своєю ефективністю відповідає кращим світовим стандартам, устаткування та техніка, які використовуються у виробництві вітчизняних продуктів харчування на сучасному етапі, мають низькі техніко-економічні показники і не забезпечують якісне виробництво продукції по всьому замкненому циклі, що призводить до залежності молокопереробних підприємств від імпорту зарубіжної техніки та устаткування.

Встановлено, що молочна промисловість України забезпечена обладнанням, устаткування і новою технікою лише на 30-40 %. Результати проведеного аналізу дозволили довести необхідність прискорення процесів переоснащення техніки і технології на вітчизняних підприємствах, зокрема в молочній промисловості. Це зумовлено практично повною відсутністю в Україні підприємств, які б випускали сучасне обладнання та устаткування для молочної промисловості.

Відсутня і законодавча база, яка повинна створювати правила конкуренції на ринку, у т. ч. державні стандарти на основні цільномолочні та кисломолочні продукти, їх якість та придатність для споживання. Аналіз чинного законодавства щодо управління інноваційної діяльності вітчизняних підприємств, підтвердив тезу про те, що в Україні концептуально невизначено методичної основи для конструктивного регулювання результатів інноваційних процесів. Управління інноваційною діяльністю на макрорівні відбувається безсистемно і за відсутності комплексної оцінки результатів впливу прийнятих актів на інвестиційні процеси і розвиток економіки. А управління, як показує західна практика, має бути спрямованим на посилення взаємозв'язку між інвестиційними та інноваційними процесами, сприяти реалізації новітніх досягнень НТП і підвищення на цій основі ефективності виробництва на мікро- і макрорівнях.

Загалом Черкаська область має достатній потенціал, щоб стати лідером у групі провідних регіонів з виробництва та експортної реалізації молочної продукції в Україні. Харчова промисловість є найбільш потужною галуззю промислового виробництва Черкащини, яка збільшує свою значимість починаючи з 1990 р.

Характерною ознакою останніх років є збільшення кількості молочної продукції, що випускається у фасованому вигляді. Порівняно з 1995 р. у 2003 р. виробництво фасованих незбираного молока, кисломолочної продукції і вершків зросло у 2,2 раза, масла, сметани – більш, ніж у чотири рази, сирків і сиркової маси, сиру кисломолочного знежиреного – більш ніж у десять разів. Змінилось і застосування пакувальних матеріалів. Якщо у 1995 р. з вироблених у фасованому вигляді незбираного молока, кисломолочної продукції та вершків 68,7% розфасовувалось у скляну тару, 15,8% – у паперові пакети і 15,4% – у плівку, то у 2003 р. у плівці реалізувалось 61,6% даної продукції, у паперових пакетах – 35,6% і лише близько 0,2% – у скляній тарі (рис. 1.)

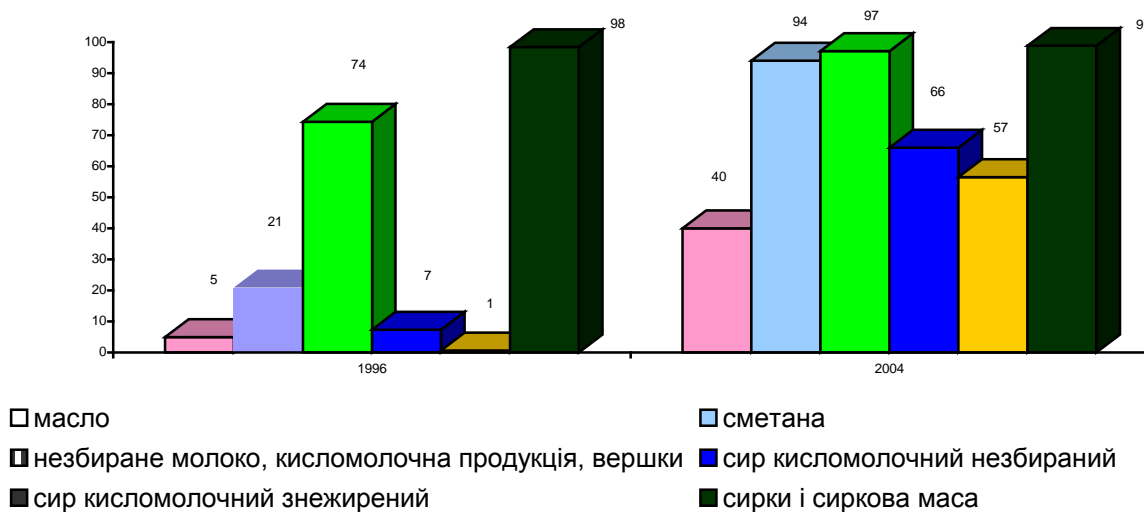

Рис. 1. Частка окремих видів фасованої продукції у загальному її виробництві, у відсотках

Таким чином, виробництво молочних продуктів зростає і займає провідні позиції у розвитку харчової промисловості області. Простежується тенденція і до концентрації виробництва у галузі. Молочна промисловість Черкащини представлена 21 підприємствами (на 1.07.2004р). Найбільшими та ефективними є такі як ЗАТ „Біловіт-Умань”, м. Умань; ВАТ „Жашківський маслосирзавод”, м. Жашків; ЗАТ „Юрія”, м. Черкаси; ВАТ “Звенигородський сироробний комбінат”, м. Звенигородка; ЗАТ “Золотоніський маслокомбінат”, м. Золотоноша. Область є однією із провідних поміж інших областей у виробництві молочної продукції. Так, 8% загального випуску в Україні масла тваринного та сирів жирних виробляються на підприємствах Черкаської області.

Проаналізувавши стан молочної промисловості України у вимірах конкуренції на світовому ринку сучасних молокопродуктів, ми дійшли до висновку, що його вдосконалення залежить від інноваційного шляху розвитку, особливо під кутом зору вимог створення нових виробництв і продуктів. У цьому контексті значну увагу приділено проблемі якості продукції, з якою у сучасному світі пов'язується економічне і соціальне життя країни, рівень її конкурентоспроможності. Акцентується увага на тому, що якість є системним показником, який відбиває сукупний прояв багатьох чинників: від динаміки і рівня розвитку національної економіки до уміння організувати і управляти процесом формування якості у рамках будь-якої господарської одиниці. Тому підвищення якості продукції – це системний процес, який залежить від господарського механізму. Особливого значення за цих умов набирає людський чинник та його вплив на удосконалення економічних відносин з приводу зіставлення і еквівалентного обміну результатами праці, визначення характеру трудового внеску кожного учасника спільного виробництва, його відповідальність та моральні якості людей, такі як порядність виробників, сумлінність, врахування інтересів партнерів.

У роботі на основі оцінки досвіду впливу інноваційної діяльності на розвиток світової молочної промисловості, якісних структурних змін та кількісних параметрів виробництва молокопродуктів виявляється і обґрунтовується як позитивна тенденція до зростання вертикальної диверсифікації стадій переробки молока із наповненням компонентами немолочного походження. Зміни у технологічному базисі молочної промисловості, як наслідок посилення інноваційного чинника у її розвитку, сприяють створенню нових продуктів на основі процесів фракціонування і модифікації молочних компонентів із наступним їхнім комбінуванням між собою чи компонентами немолочного походження. Це дає можливість цілеспрямовано створювати продукти необхідного складу, а в сполученні з процесами спеціальної обробки – із новими споживчими властивостями та смаковими характеристиками і динамічніше реагувати на потреби ринку. Якщо говорити конкретно про асортимент товарів-новацій молочної промисловості, то в ньому умовно можна виділити такі групи (рис. 2).

На основі аналізу світового досвіду найбільш ефективними для використання у молочній промисловості слід вважати такі основні технології: розкриття геному молочних порід і кормових культур, щоб ідентифікувати гени, які представляють цінність; дії з ембріонами, які дають можливість здійснювати відтворення сільськогосподарських тварин у значній кількості; застосування менш енергомістких технологій для підприємств, що знаходяться на самозабезпеченні; виділення бажаних компонентів з більш концентрованих розчинів молока і сироватки, що сприяє подальшій розробці функціональних продуктів, які позитивно впливають на

здоров'я споживачів. У роботі наведено та проаналізовано цілу низку сучасних ефективних технологій з виробництва та переробки молока.

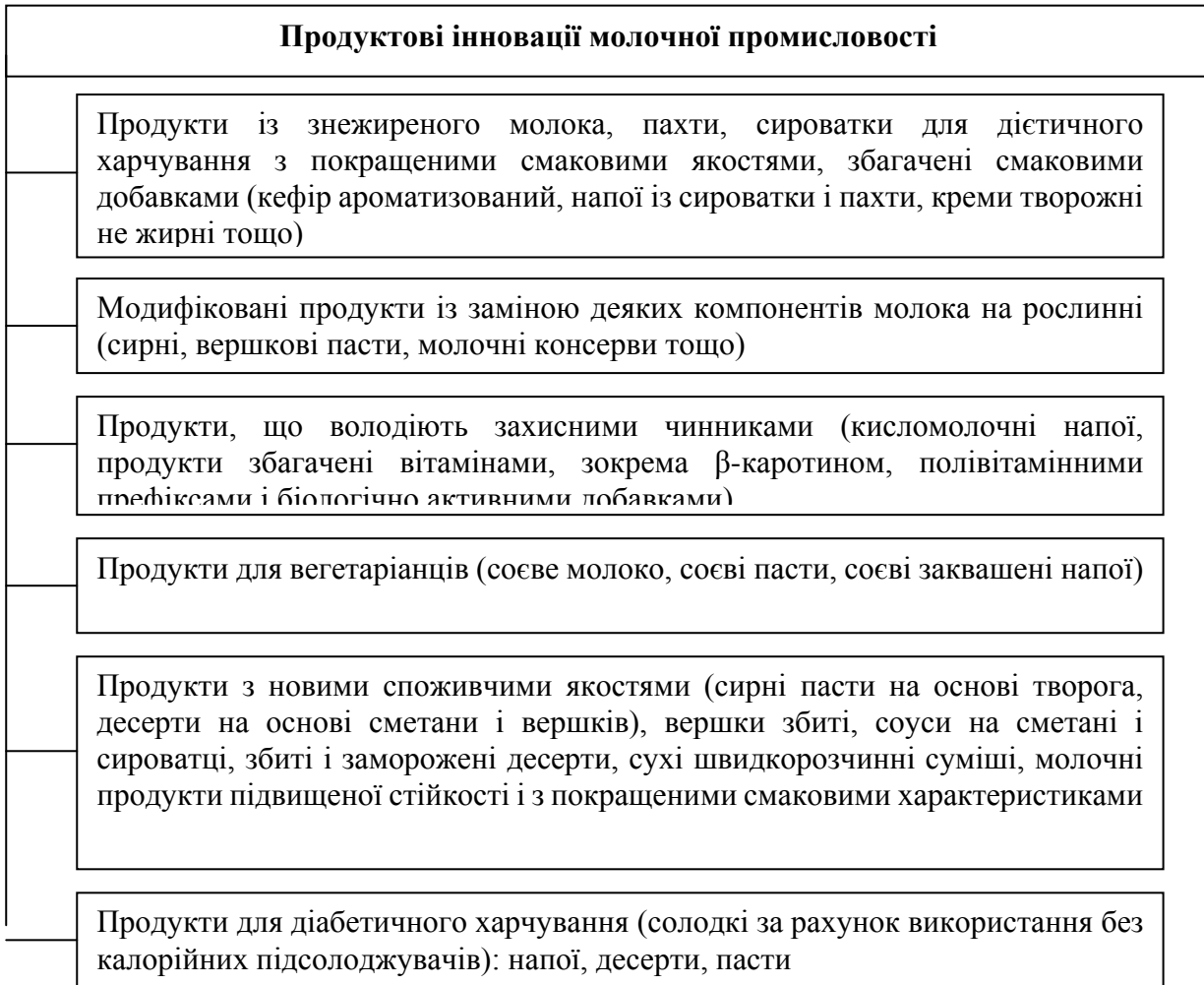

Рис. 2. Групи продуктових інновацій молочної промисловості

На жаль, інноваційна сфера була виключена з числа стратегічних пріоритетів розвитку вітчизняної економіки, що стало серйозним прорахунком першого етапу її реформування. У Черкаській області частка підприємств, що займалися інноваційною діяльністю у харчовій промисловості, у загальній кількості обстежених підприємств промисловості, складала 3,6%. Причому, підприємства основну увагу приділяли придбанню машин, устаткування, інших основних фондів (по промисловості в цілому – 21%, по харчовій промисловості – 29%), розширенню асортименту (22 і 32% відповідно), а не заміні знятої з виробництва застарілої продукції. Такий стан не сприяє технологічній інтеграції країни до світового продуктового ринку, оскільки не дає можливості країні вступити у виробничі і технологічні мережі, що представляють собою інтеграцію найбільш високого рівня.

Відсутність залучених і позичкових коштів сповільнює інноваційні процеси, обмежує можливості технологічних нагромаджень і стримує технологічний динамізм, що є джерелом технологічного лідерства та конкурентоспроможності. Виявлено, що практично всім українським підприємствам і компаніям необхідно реорганізувати свій бізнес з метою переходу до наукомісткого виробництва. Однією із сильних сторін такої політики має стати прискорення інноваційних перетворень. Йдеться про розробку чіткої інноваційної політики на мікрорівні (нині у

більшості підприємств вона відсутня), визнання інноваційної діяльності, як пріоритетної, вищими органами управління, збалансованість науково-технічної й інвестиційної політики, вдосконалення нормативно-правової бази, підвищення інвестиційної й інноваційної активності фірм на основі ефективної конкурентної політики.

Головна мета інноваційної діяльності в молочній промисловості – збільшення обсягів виробництва високоякісної продовольчої продукції на основі використання прогресивних технологій, відбору перспективних науково-інноваційних проектів, здатних у сукупності дати при реалізації найбільш значний соціально-економічний і науково-технічний ефект.

Насамкінець зроблено узагальнений висновок, що усі елементи структури молочної промисловості та динаміки її розвитку потребують уваги з боку держави: починаючи від стимулювання виробництва молокосировини і закінчуючи сприянням експорту кінцевої продукції. Для активізації інноваційної діяльності безпосередньо в Черкаській області необхідно створити для молочної промисловості рівень прийняттого економічного компонента зовнішнього середовища їх функціонування. Це стосується участі банківських структур у пільговому кредитуванні інноваційних проектів підприємств і звільнення від оподаткування вітчизняних і зарубіжних інвесторів і коштів, які направляються на реконструкцію і технічне переозброєння підприємств, що як відомо, застосовується всіма європейськими компаніями.

Третій розділ „**Методичне забезпечення та практика підвищення ефективності молочної промисловості на основі інноваційної діяльності**” присвячено розробленню та обґрунтуванню напрямів вдосконалення системи управління інноваційною діяльністю промислових підприємств і методів її фінансового забезпечення, а також методики комплексної оцінки інноваційної діяльності, яка дає можливість мати адекватні управлінські рішення. Доведено, що найважливішими напрямками удосконалення управління інноваційною діяльністю промислових підприємств на державному рівні є: активізація використання державних замовлень; розроблення заходів із стимулювання випуску наукомісткої продукції, конкурентоспроможної на світовому ринку, що збільшило б обсяги експорту; стимулювання імпорту нових перспективних патентів, ліцензій, видів обладнання; проведення урядом тарифної політики щодо обмеження імпорту певних видів товарів з метою захисту національних товаровиробників з урахуванням вимог СОТ.

Узагальнюючи висунуті положення щодо науково-технічного ресурсу розвитку технічних інновацій, у роботі показано, що практична його реалізація є комплексним завданням і потребує значних фінансових ресурсів для технічного розвитку підприємств галузі молочної промисловості. При цьому слід враховувати науково-технічні цикли залежно від стадії розвитку, які своєрідно впливають на динаміку економічних показників підприємств. Зниження норми прибутку в результаті використання технології і покоління машин, що вичерпали свій потенціал, спонукає підприємства йти по шляху впровадження великих нововведень, природно, з високим рівнем ризику виявитися банкрутом. Проте у випадку успіху досягається високий рівень індивідуальної норми прибутку і підвищуються темпи економічного зростання. Показано, яке значення для впровадження інновацій мають "довговічність" наукової ідеї і технічного принципу, оскільки вони визначають тривалість періоду стійкого попиту на продукцію чи послуги підприємства та їх

ефективної реалізації. У зв'язку з чим пропонується закладати в основу визначення окремих економічних ефектів впроваджуваних інновацій їх кількісно-якісні характеристики.

Розкрито істотні недоліки у розвитку підприємств молочної промисловості, які пов'язані з низьким рівнем використання потужностей, що вводяться. Так, майже 45% підприємств, терміни освоєння потужностей яких минули, не забезпечують проектної потужності, а наявні, через низький технічний рівень, використовуються на 65-70%. Для подолання такої ситуації в перспективі пропонується створити реальний пріоритет у розвитку переробних галузей, зокрема підприємств молочної промисловості. Покращення використання виробничих потужностей підприємств молочної промисловості Черкаської області та загалом України можливо лише за умови їх технологічного і технічного переозброєння, з орієнтацією на поглиблену переробку вихідної сировини.

В розділі на основі аналізу діяльності підприємств молочної промисловості Черкаської області рекомендовано такі напрями покращення використання основних фондів, сировини, розширення асортименту, а з рештою – підвищення ефективності виробництва: посилення реконструкції підприємств молочної промисловості, у тому числі з залученням прямих іноземних інвестицій; подолання нераціонального використання сировини; впровадження нового господарського механізму у взаєминах підприємств сільського господарства і молочної промисловості; підвищення рівня підготовки і використання трудових ресурсів; випуску нової продукції в новій упаковці.

Вагомим резервом підвищення ступеня використання ресурсів молока є ліквідація його втрат при виробництві, транспортуванні, збереженні і реалізації. Нині у Черкаській області велика кількість молока втрачається через недосконале пакування. Основний шлях вирішення проблеми – удосконалення пакування й устаткування, наприклад, розлив молока у пакети “пюр-пак”, “тетра-брик”.

Звертається увага на значення удосконалення системи заготівлі сільськогосподарської сировини та підвищення відповідальності підприємств молочної промисловості за своєчасне і правильне її приймання, транспортування і переробку.

Автором виявлено та оцінено й позитивні тенденції, незважаючи на існуючі у молочної промисловості труднощі. На підприємствах області вживають заходів щодо збереження і розвитку виробництва. Посилюється інтерес до впровадження нового обладнання, освоєння і розробки нових технологій, розширення асортименту продукції, приймаються заходи для максимального залучення сировини у виробництво, комплексного і раціонального її використання, випуску більш конкурентоспроможної продукції з покращеною якістю і товарним видом, більш тривалим терміном зберігання. У персоналу та керівників підприємств формується ідеологія щодо конкурентоспроможності та успіху нових товарів на ринку, з огляду на менталітет споживача. Особливого значення у цьому плані набуває пакування, як один з визначальних елементів посилення конкурентоспроможності пастоподібних молочних продуктів. На основі результатів опитування керівників і фахівців великих та середніх підприємств переробки молока і торгівлі, визначено основні тенденції в сегменті виробництва і використання пакувань.

Зокрема, доведена доцільність створення на рівні окремих підприємств маркетингових підрозділів і забезпечення взаємодії форм і методів їх діяльності, підвищення впливу маркетингу на

розробку комплексної програми інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств, починаючи з ідеї розширення асортименту продукції, що випускається підприємством, до її оновлення на основі вдосконалення техніко-технологічного та організаційного рівня виробництва.

Перехід до ринкових методів господарювання спонукав до аналізу умов розвитку маркетингових досліджень та використання їх результатів при розробці і впровадженні у виробництво нових видів продукції. При цьому особливу увагу слід приділяти удосконаленню добору постачальників, контролю сировини і матеріалів, що надходять, застосуванню ефективних методів контролю якості продукції і регулювання технологічних процесів, постійному економічному обґрунтуванню раціональних витрат на забезпечення якості продукції та економічної оцінки нових виробів.

Автором виявлено комплекс резервів підвищення ефективності виробництва на підприємствах молочної промисловості, які пов'язані з використанням маркетингу і раціонального інвестування; впровадження прогресивної інноваційної діяльності та удосконалення управління й інформаційного забезпечення, раціонального використання матеріальних та сировинних ресурсів галузі. З цією метою необхідно орієнтувати виробництво на задоволення потреб різних категорій населення, тому слід виробляти і продавати тільки те, що буде мати гарантований попит у споживачів; посилювати конкурентоспроможність виробленої продукції за даних умов на основі підвищення якості і розширення асортименту з поєднанням застосування гнучких цін; за рахунок економічного (еквівалентного) співробітництва із сільськими товаровиробниками домогтися максимального надходження сировини на промислову переробку та більш раціонального і комплексного його використання.

Важливо також відновити методи роботи із професійної оцінки якості продукції (це проведення дегустацій і оглядів якості, висвітлення роботи у засобах масової інформації), запроваджувати сучасні форми її стимулювання; настійливо і послідовно впроваджувати нове обладнання, технології на основі розширення бази та покращення мікроклімату для внутрішніх і зовнішніх суб'єктів інвестування та сприяння держави; системно підвищувати рівень механізації та автоматизації виробничих процесів з метою скорочення застосування ручної праці і підвищення його продуктивності на основі підвищення завантаження устаткування (поки що 45%).

З формуванням ринкового середовища, інтерес до інноваційних технологій і нових продуктів в Україні посилюється. З'явилися великі надії на ринок, як на каталізатор інноваційної діяльності безпосередньо у виробництві. Однак ринкові умови та вимоги слід вивчати, використовувати та не переоцінювати при вирішенні практичних завдань молочної промисловості, тому, що „невидима рука” ринку сама по собі не спроможна без активного втручання держави, її ефективної аграрної політики у поєднанні з інноваційною розв'язати гострі проблеми економічного зростання та ефективності виробництва молокопереробного комплексу в Україні.

ВИСНОВКИ

Теоретичний аналіз і узагальнення практики реалізації інноваційних процесів у молочній промисловості України дали змогу виділити такі положення і висунути пропозиції щодо активізації інноваційного чинника та запропонувати заходи його впровадження у сферу виробництва.

1. Досвід розвинених країн світу, який свідчить, що в останнє десятиріччя серед багатьох чинників, які зумовлюють економічне зростання та підвищення національної конкурентоспроможності країн, все більш визначальним є інноваційна діяльність. Країни з динамічним розвитком науки і технологій та ефективним механізмом комерціалізації їх результатів стають за показником конкурентоспроможності абсолютними лідерами. Це проявляється у досягненні високого рівня продуктивності праці; вмінні оперативно реагувати на зміни ринкового попиту та формувати майбутні потреби, своєчасно оновлювати товарну номенклатуру і знижувати витрати; спроможності швидко змінювати структуру виробництва у напрямку зростання ефективності національної економіки тощо. Тому для України світова практика інтенсивного розвитку інноваційної діяльності та підвищення конкурентоспроможності вітчизняного виробника набирає особливого значення. Адже це сприяє прискоренню ринкової трансформації економіки, входженню до світових товарних ринків і збільшенню валютних резервів, необхідних для модернізації виробництва, у т. ч. молочної промисловості.

2. Серед основних проблем, які впливають на ефективність інноваційного розвитку і вимагають термінового вирішення, є поглиблення теоретичного обґрунтування інноваційного розвитку підприємства та визначення виміру рівня досягнутого інноваційного потенціалу і забезпечення комплексного використання інноваційного потенціалу та підвищення ефективності інноваційної діяльності; удосконалення організаційного забезпечення інноваційного розвитку шляхом поєднання інтересів інвесторів різних форм власності у молочній промисловості та розробки методичних принципів організаційно-економічного механізму інноваційного розвитку підприємств молочної промисловості з урахуванням особливостей перехідного стану економіки країни.

3. Інноваційна діяльність визначається як практичне використання у виробництві інновацій, націлене на досягнення позитивного комерційного ефекту на основі підвищення ефективності виробництва. У загальній системі економічних відносин інноваційній діяльності належить визначне місце, адже її кінцевими результатами є зростання обсягів випуску наукомісткої продукції та підвищення конкурентоспроможності виробництва що визначає в сучасних умовах економічну потужність країни.

4. У теоретичному плані в роботі уточнено та розмежовано поняття „новинка”, „новизна”, „нововведення” та „інновація”. Безпосередньо новизна означає винахід, раціоналізацію, вдосконалення продукції, технології, процесу, який не обов’язково може бути впровадженим у виробництво. Нововведення означає впровадження у виробництво товару новизни. При цьому, на думку автора, не завжди досягається комерційний ефект, тоді як інновація та інноваційна діяльність завжди передбачає досягнення комерційного ефекту. Логічний зміст інновація може мати в такому вигляді: новизна + інвестиція = інновація → комерційний ефект.

З наукових позицій поглиблено, уточнено та привнесено елементи новизни у трактування інноваційної діяльності в Україні та визначення пріоритетних напрямів розвитку інноваційних

процесів у молочній промисловості. Особлива увага приділяється застосуванню сучасних науково-технічних програм, головним завданням яких стає прискорення розробок принципово нових науково-технічних рішень, націлених на створення в харчовій промисловості сукупності наукомістких виробництв. Необхідно також посилити надбання інноваційних розробок через науково-технічну кооперацію, а не надіятись та обмежуватись можливостями ринку інновацій. У цьому аспекті стратегічно зростає значення модернізації молокопродуктового комплексу і харчової промисловості України відповідно до її наближення до Європейського Союзу та входження в європейський аграрний ринок.

5. Харчова промисловість не втрачає ролі головної переробної бази продукції сільського господарства і відіграє значення основного джерела забезпечення споживчого ринку продовольством. Тому зростає необхідність забезпечення продовольчої безпеки у контексті приведення у відповідність до європейських стандартів та норм вітчизняного виробництва і контролю продуктів харчування а також у процесі вступу до СОТ. Для цього потрібно на всіх стадіях виробництва максимальна підтримка та захист державою експортоорієнтованих галузей; формування ефективного маркетингу та його впливу на інноваційно-інвестиційне спрямування харчових підприємств у напрямі посилення конкурентоспроможності на основі оновлення та здешевлення продукції.

6. У структурі молочної промисловості країни досить чільне місце займає Черкаська область. У 2004 р. на її підприємствах було вироблено більше чверті харчової продукції області. Черкаська область має достатній потенціал, щоб стати лідером у групі основних регіонів з виробництва та експортної реалізації молочної продукції у державі, за умов активізації інноваційної діяльності. Наразі це складна проблема, оскільки у Черкаській області частка підприємств, що займалися інноваційною діяльністю у харчовій промисловості у загальному числі обстежених підприємств промисловості, складала 3,6%. Відсутність достатніх власних та позичкових коштів сповільнює інноваційні процеси та обмежує можливості технологічних нагромаджень і технологічних змін у виробництві.

7. Спираючись на світовий досвід розвитку інноваційної сфери, визначено такі основні пріоритети удосконалення інноваційної діяльності в Україні: розробка чіткої інноваційної політики на мікрорівні (зараз у більшості підприємств вона відсутня), де була б чітко представлена держава та її роль; визнання інноваційної діяльності, як пріоритетної, вищими органами управління не тільки декларативно, але й системними конструктивними діями; збалансованість науково-технічної та інвестиційної політики у відповідності до фінансових ресурсів та етапів її реалізації; вдосконалення нормативно-правової бази в напрямку підвищення інвестиційної та інноваційної активності підприємств на основі більш ефективного застосування ринкового інструментарію, що сприяє використанню нових конкурентоспроможних технологій виробництва та устаткування підприємствами промисловості. При цьому слід поєднувати науково-технічний ефект із соціально-економічним.

Для активізації інноваційної діяльності необхідно створити для молочної промисловості рівень прийняттого економічного компонента зовнішнього середовища їх функціонування. Це стосується участі банківських структур у пільговому кредитуванні інноваційних проектів

підприємств і звільнення від оподаткування вітчизняних і закордонних інвесторів та коштів, які направляються на реконструкцію і механічне переозброєння підприємств, як це застосовується на практиці європейських компаній.

8. У переробних галузях розвиток техніки істотно відстає за своїми техніко-економічними показниками від зарубіжних аналогів. Нині на підприємствах молочної промисловості області експлуатується 45-50% устаткування, що не відповідає сучасному технічному рівню. В цілому молочно промисловість області наполовину забезпечена прогресивною технікою від потреб, до того ж характеризується низьким рівнем використання потужностей, що вводяться. Близько 45% підприємств, терміни освоєння потужностей яких минули, не забезпечують проектної потужності, а наявні, через низький технічний рівень, використовуються на 65-70%. Покращення використання виробничих потужностей підприємств молочної промисловості Черкаської області і в цілому в Україні можливо тільки за умови їх технологічного і технічного переозброєння, з орієнтацією на поглиблену переробку вихідної сировини і переробку продукції, що буде посилювати її конкурентоспроможність на ринку.

9. Конструктивна оцінка стану підприємств молочної промисловості Черкаської області сприяла обґрунтуванню таких напрямів покращення використання основних фондів, сировини, розширення асортименту і в підсумку – підвищенню ефективності виробництва: посилення реконструкції підприємств молочної промисловості; подолання нераціонального використання сировини; впровадження нового господарського механізму у взаєминах підприємств сільського господарства і молочної промисловості; підвищення рівня підготовки та ефективного використання трудових ресурсів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ У ФАХОВИХ ВИДАННЯХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Резнік Н.П. Інноваційна стратегія – концептуальна основа стійкого розвитку підприємства // Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє. – Тернопіль. – 2003. – №7. – С. 290-295, 0,6 д. а.

2. Резнік Н.П., Білошкурський М.В. Економічне зростання в Україні шляхом стимулювання інноваційної політики // Формування ринкових відносин в Україні: Зб. наук. праць. – Спецвипуск до №7-8 „Інвестиції ХХІ століття: соціальні орієнтири”. – К.: НДЕІ, 2003. – С. 219-222, 0,2 д. а. *Особистий внесок автора полягає у дослідженні комплексу заходів щодо забезпечення структурно-технологічної перебудови вітчизняної економіки на базі розповсюдження інновацій нового технологічного укладу.*

3. Резнік Н.П. Проблеми інноваційної діяльності промислових підприємств в Україні та їх структуризація // Формування ринкових відносин в Україні: Зб. наук. праць. – Вип. – №1(32). – К.: НДЕІ, 2004. – С. 123-127, 0,4 д. а.

4. Резнік Н.П. Підвищення ефективності виробництва продукції молокопереробної галузі Черкаської області // Економіка: проблеми теорії та практики: Зб. наук. праць. – Вип. 189. – Дніпропетровськ. – 2004. – С. 931-938, 0,8 д. а.

5. Резнік Н.П. Економічні аспекти діяльності молокопереробних підприємств Черкащини // Збірник наукових праць. Черкаського Державного технологічного університету. – Серія: економічні науки. Вип. 11. – Черкаси – 2004. – С. 305-309, 0,5 д. а.

6. Резнік Н.П. Механізм фінансового забезпечення діяльності переробної промисловості // Формування ринкових відносин в Україні: Зб. наук. праць. – Вип. №9(40). – К.: НДЕІ, 2004. – С. 119-121, 0,3 д. а.

7. Резнік Н.П. Інноваційна діяльність як фактор підвищення ефективності виробництва // Економіка: проблеми теорії та практики: Зб. наук. праць. – Вип. 198. – Дніпропетровськ. – 2004. – С. 979-985, 0,6 д. а.

АНОТАЦІЯ

Резнік Н.П. Інноваційний чинник підвищення ефективності молочної промисловості. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук зі спеціальності 08.07.01 – економіка промисловості. – Об'єднаний інститут економіки НАН України, Київ, 2005.

Дисертація присвячена дослідженню теоретичних і практичних аспектів підвищення ефективності молочної промисловості.

У роботі розглянуто основні напрями підвищення конкурентоспроможності та якості продукції підприємств молочної промисловості України на основі інноваційної діяльності. Визначено підходи до формування ефективної інноваційної політики та засобів стимулювання науково-технічного прогресу на виробництві.

Запропоновано цілісну методику дослідження інноваційного чинника підвищення ефективності виробництва в молокопереробному комплексі та метод визначення напрямів інноваційної діяльності на основі інноваційно-технологічних циклів підприємства, що дає можливість розкрити тенденції інтегрування національного виробництва до європейського економічного простору. Обґрунтовано науково-методичні підходи до переведення молочної промисловості на модель інноваційного розвитку. Розроблено методичні рекомендації щодо використання інноваційної діяльності як чинника підвищення ефективності виробництва, особливістю яких є спрямованість на досягнення комерційного ефекту, приріст обсягів виготовлення наукомісткої продукції, ширше використання нововведень у виробництві.

Ключові слова: інновації, інноваційна діяльність, молочна промисловість, конкурентоспроможність, комерційний ефект, ринок молочних продуктів, інвестування.

АННОТАЦИЯ

Резник Н.П. Инновационный фактор повышения эффективности молочной промышленности. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.07.01 – экономика промышленности. – Объединенный институт экономики НАН Украины, Киев, 2005.

Диссертация посвящена исследованию теоретических и практических аспектов повышения эффективности молочной промышленности.

В работе рассмотрены основные направления повышения конкурентоспособности и качества отечественной продукции. Предлагаются подходы к формированию эффективной инновационной политики и способы стимулирования научно-технического прогресса на производстве.

Обоснована целостная методика исследования инновационного фактора повышения эффективности производства в молочноперерабатывающем комплексе и метод определения направлений инновационной деятельности на основании инновационно - технологических циклов предприятия. Это позволяет раскрыть тенденции интегрирования национального производства к европейскому экономическому пространству а также обосновать научно-методические подходы к переходу молочной промышленности на модель инновационного развития. Разработаны методические рекомендации исследования инновационной деятельности как фактора повышения эффективности производства, целью которых является достижение коммерческого эффекта, прирост объемов изготовления наукоёмкой продукции, использование нововведений в производстве.

Молочная промышленность Украины рассматривается как одна из приоритетных отраслей экономики. Исследования её состояния развития показали, что наметившиеся положительные тенденции носят компенсационный характер и не имеют в основе стабильных положительных изменений в инновационной сфере. Анализ и оценка состояния инновационной деятельности молочных предприятий показали снижение ее активности. Ключевыми факторами, негативно влияющими на активность инновационной деятельности предприятий, являются: отсутствие достаточного финансирования, несовершенство законодательства, высокие кредитные ставки, недостаточно активное участие частного капитала.

В диссертации изложены предложения активизации внедрения инноваций в производство. Разработана методика комплексной оценки инновационной деятельности предприятия, которая включает анализ влияния инновационной деятельности предприятия на изменения технико-технологического состояния его производительной базы и организационного уровня, обновления ассортимента продукции, на уровень его конечных экономических результатов. Это способствует формированию инновационной политики предприятия относительно изменения и существенного обновления ассортимента продукции, повышению её качества, определению видов конкурентоспособного товара-новации и их количество с целью повышения эффективности вложения средств в инновационные процессы. При этом активную роль играет планирование необходимых финансовых ресурсов для усовершенствования технологических процессов, технического переоснащения и реконструкции предприятия в оптимальные сроки с минимальными затратами.

Ключевые слова: инновации, инновационная деятельность, молочная промышленность, комерческий эффект, конкурентоспособность, рынок молочных продуктов, инвестирование.

ABSTRACT

Reznik N. P. Innovation factor of increasing effectiveness of dairy industry. – Manuscript.

Dissertation for the Candidate of sciences (economics) by speciality 08. 07. 01 – industrial economic. – Joint Institute of Economics of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, 2005.

Dissertation is devoted to research into theoretical and practical aspects of increasing efficiency of dairy industry.

The given work regards the main ways of increasing competition and quality of domestic products. It also mentions approaches to formation off effective innovatory policy and means of stimulating scientific – technical progress.

A complex of methods is made to research into innovatory factor of increasing effectiveness of production in milk-processing complex. The work offers a method to determine trends of innovatory activities on the basis of innovatory-technology cal cycles of the enterprises, which gives an opportunity to expose tendency towards integration of national production to European level and also to substantiate scientific-methodological approaches to transferring dairy industry into the level of innovatory development. Methodological recommendations are worked out, which concern the research of innovatory activities as a factor of increasing effectiveness of production, the peculiarity of which is the achieving commercial effect, increasing the amount of making new products, usage of innovation in production.

Key words: innovations, innovation activity, dairy industry, commercial effect, competition, dairy products market, investments.

Підписано до друку „2” вересня 2005 р.

Формат 60x84/16

Умов. друк. арк. 0,9

Тираж 130 прим.

Офсет. папір

Облік.-вид. арк. 0,9

Замов. №

Офсет. друк

Уманське видавничо-поліграфічне підприємство

20300, м. Умань, вул. Шевченка, 26